

Н.М. ШИЯН, О.М. ОПТАСЮК, Л.В. ЗАВ'ЯЛОВА

Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України
вул. Терещенківська 2, м. Київ-1, 01601, Україна
herbarium_kw@ukr.net

КОЛЕКЦІЯ Ж.Е. ЖІЛІБЕРА НАЦІОНАЛЬНОГО ГЕРБАРІЮ УКРАЇНИ (KW)

Ключові слова: гербарна колекція, Ж.Е. Жілібер, гербарій KW

Серед історичних колекцій, які зберігаються в Національному гербарії України (Інститут ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, *KW*), найдавнішою є колекція французького ботаніка кінця XVIII — початку XIX ст. Жана Еммануеля Жілібера (Jean Emmanuel Gilibert, 1741—1814). Як і більшість меморіальних гербаріїв *KW*, колекція має складну історію, пов'язану з особистим творчим шляхом колектора та соціальними подіями, що відбувалися протягом більш як двохсот років її існування. З часом наукова цінність колекції лише зростає, оскільки в ній зберігаються гербарні збори з території Франції, Білорусі, Литви, Польщі, Іспанії тощо та автентичні зразки таксонів, описаних Ж.Е. Жілібером. Без сумніву, колекція має велике історико-культурне значення як для України, так і для інших країн Європи — Франції, Литви, Білорусі, Польщі. Крім того, вона відображає норми і практику наукової роботи та вимоги до гербарних зборів на межі XVIII—XIX ст.

В історії становлення європейської ботаніки та медицини постать Ж.Е. Жілібера — натураліста в широкому розумінні цього слова — посідає помітне місце серед французьких науковців [3—5, 10, 14]. З його іменем пов'язані перші детальні дослідження флори й фауни територій Польщі, Білорусі та Литви, заснування бота-

нічних садів у таких містах, як Ліон (Франція), Гродно (Білорусь), Вільно (тепер м. Вільнюс, Литва), вивчення лікарських властивостей рослин і використання їх у практиці педіатрії та загальної терапії. Ж.Е. Жілібер був одним із тих, хто доклав чимало зусиль, щоб виокремити ботаніку з медицини як самостійну дисципліну. Достеменно відомо про впровадження ним ідей К. Ліннея як у наукових дослідженнях, так і в педагогічній роботі [8], хоча він і не був послідовним у використанні цих ідей. Ж.Е. Жілібер залишив помітний слід в історії польської і литовської науки. Досліджуючи польську та литовську флору, він описав низку нових для науки таксонів у фундаментальній праці «*Flora Lithuanica inchoata seu enumeratio plantarum quas circa Grodnam collegit et determinavit Johannes Emmanuel Gilibert*». Унікальний доробок ученого — гербарна колекція, що є основою його наукових праць; вона також слугувала Ж.Е. Жіліберу-викладачеві як демонстраційний матеріал у роботі зі студентами.

Щоб оцінити значення цієї колекції, згадаємо основні періоди життя її автора. Ж.Е. Жілібер народився в 1741 р. у Франції, поблизу м. Ліона. Упродовж 1760—1763 (1764)¹ років навчався на медичному факультеті університету м. Монпельє. Здібний і працьовитий, він, закінчивши університет, отримує бакалаврське звання у лютому 1763 р. (1764 р.), а згодом і медичну лікарську ліцензію та практику в Ліоні (липень, серпень того ж року відповідно). Цікавим штрихом у біографії Ж.Е. Жілібера цього періоду є те, що під час медичної практики він досконало вивчає історію природничих досліджень Ліона, рукописи, гербарії та інші природничі колекції своїх попередників, наприклад, ліонського лікаря і ботаніка Jean-Voison Goiffon [8]. У 1768 р. Ж.Е. Жілібер обіймає посаду професора анатомії, хірургії та природознавства і викладає в медичному коледжі Ліона. У цей же час подорожує Францією, вивчаючи її флору, засновує Ліонський ботанічний сад, бере активну участь у громадському та культурно-просвітницькому житті міста [4, 8, 14].

Ботанічний сад почали створювати на кошти міського бюджету Ліона, однак згодом фінансування припинилося. Незважаючи на це, робота з розвитку ботанічного саду тривала і була успішно завершена, але вже власним коштом Ж.Е. Жілібера.

Під тиском обставин і через брак грошей Ж.Е. Жілібер був змушений шукати роботу за межами Ліона. У 1775 р. він переїздить до м. Гродна, на запрошення польського короля Станіслава Августа Понятовського, який намагався створити власні навчальні заклади й ботанічні сади на підвладних йому землях. Ж.Е. Жіліберу було доручено організувати в Гродно Королівську медичну школу та ботанічний сад під патронатом короля. Французький учений відповідально поставився до цього запрошення й активно готувався до роботи. Час до від'їзду Ж.Е. Жілібер витратив на вивчення праць європейських науковців та гербаріїв. Крім того, радився з ними щодо своїх планів, гербаризував рослини

---

¹ Тут і далі у дужках ми наводимо відомі з літератури дати хронології життя Ж.Е. Жілібера, які, за свідченням його біографів, мають розбіжності [8].

з території Франції, Іспанії, Швейцарії, працював у музеях і ботанічному саду Парижа. В цей час він збирає власну бібліотеку та матеріали для своїх колекцій (мінералогічної та гербарію). Ж.Е. Жілібер перевозить із Франції до Гродна гербарій — близько 3000 аркушів [4, 8]. Згодом, уже обіймаючи посаду директора Королівської медичної школи Гродна, цей гербарій разом з іншими власними природничими колекціями та бібліотекою він використовує під час викладання й продовжує їх поповнювати.

Прогресивні погляди на викладання природничих дисциплін та активна діяльність Ж.Е. Жілібера у Гродно не відповідали догматам католицької церкви. З цієї причини у 1781 р. він був змушений залишити Гродно. На запрошення Едукаційної комісії Вільненського університету вчений переїхав на роботу до м. Вільна, де очолив кафедру природничих наук. Як у Гродно, так і у Вільно Ж.Е. Жілібер продовжував вивчати місцеву флору, поповнюючи свою гербарну колекцію. Її, разом із бібліотекою, яка налічувала 3000 примірників, колекцією мінералів (10000 одиниць) і дослідницьким обладнанням він перевіз до м. Вільна [4, 8]. Роки роботи у Вільненському університеті були найбільш плідними в його житті. Досвід створення французької натуралістичної школи, а також європейські контакти Ж.Е. Жілібера відіграли ключову роль у заснуванні вільненської природничої школи [8, 10]. Флористичні описи, вперше зроблені Ж.Е. Жілібером для території Великого князівства Литовського, підкріплені гербарними зборами, слугували йому при написанні наукових праць «*Exercitum botanicum in Schola principe Universitatis Wilnensis peractum...*» (1772), «*Indagatores Naturae in Lithuania...*» (1781), «*Exercita phytologica...*» (1792), «*Flo-ra Lithuanica...*» (1792) [7].

У 1782 (1783) р. з невідомих причин Ж.Е. Жілібер терміново покинув м. Вільно, залишивши роботу в університеті, родину, майно (в тому числі бібліотеку і колекції) та виїхав до Франції. Біографи припускають, що приводом до того могли бути: по-перше, хвороба, яка спричинила значне погіршення його здоров'я; по-друге, інтриги впливових чиновників; по-третє, родинні негаразди, через що його навіть намагались отруїти [4, 5, 8, 10]. Приїхавши до Ліона, Ж.Е. Жілібер спробував повернути своє майно і колекції з допомогою короля Станіслава Августа Понятовського, який до того ж був хрещеним батьком його сина. Однак більша частина бібліотеки, гербарію та мінералогічної колекції залишилася у Вільненському університеті. Лише невелика частина майна вченого в 1790 р. була переправлена до Ліона. Так, відомо, що до Ліона повернули гербарій, придбаний за сприяння французького ботаніка А. Гоуан, який згодом був подарований Ж.Е. Жілібером Ліонській академії [8].

Останню третину свого життя Ж.Е. Жілібер мешкав у Ліоні, де займався медичною практикою, викладав медичні та природничі дисципліни як професор Ліонської медичної школи, був членом Ліонської академії та вів активне політичне життя. До останніх днів (Ж.Е. Жілібер помер 2 вересня 1814 р.), поряд із медичною практикою та педагогічною діяльністю, він продовжував досліджувати природу Франції [4, 8, 10, 14]. Ще за життя Ж.Е. Жілібер опубліку-

вав 22 книги та 140 інших праць [3, 4, 7]. По смерті вченого його спадщина (в тому числі й ліонські гербарії та рукописи) відійшла синові Станіславу Жіліберу, який також став лікарем і природодослідником. Після смерті Станіслава Жілібера спадщина батька була втрачена [8]. Тому колекція Ж.Е. Жілібера, що зберігається в гербарії *KW*, є унікальним зібранням і потребує ретельного вивчення як істориками науки, так і класичними ботаніками. Її матеріали мають бути доступні тією мірою, в якій колекції не буде завдано шкоди. Тому першим етапом на цьому шляху є повна інвентаризація та каталогізація, з частковою дигіталізацією цінних (автентичних) зразків.

На основі бібліографічних нарисів про життя та діяльність цього французького природодослідника [4, 5, 8—10, 12, 14], а також у результаті вивчення гербарних зборів колекції, припускаємо, що Ж.Е. Жілібер розпочав формувати її у м. Ліоні у 60—70-ті роки XVIII ст. Стрімке кількісне зростання колекції припадає на 1774—1775 рр., адже перед виїздом до Гродна Ж.Е. Жілібер здійснив кілька флористичних подорожей на південь Франції (зокрема, околиці м. Перпіньян), до Німеччини та Швейцарії. До колекції увійшли гербарні зразки рослин, зібрані ним у Паризькому та Ліонському ботанічних садах. Перед від'їздом до Гродна він обговорював свої наукові плани з колегами з Ліона, Парижа, Монпельє тощо, неодноразово отримував від них подарунки у вигляді гербаріїв, а також, як було прийнято в той час, купував приватні гербарні колекції. Так, відомо, що Ж.Е. Жілібер отримав у подарунок піренейські гербарії свого колеги та вчителя А. Gouan і збори перпіньянських колег-лікарів Boquet і Razoul [8]. Таким чином, до переїзду до Гродна його гербарна колекція вже налічувала 3000 зразків [4, 5, 8].

Протягом восьми років роботи (1774 (1775)—1782 (1783) рр.) Ж.Е. Жілібера у Великому князівстві Литовському тривало і формування колекції. Як зазначають біографи [8, 10], дослідник не подорожував (у звичному сенсі цього слова), як більшість його колег. Він обмежувався екскурсіями в околицях міст Гродна та Вільна самостійно і разом зі студентами. Натомість активно листувався та здійснював обмін гербаріями з відомими ботаніками. Так до гербарію і колекцій Гродненського та Вільненського ботанічних садів потрапили види сибірської флори, передані йому П.С. Палласом [8]. Порівняння літературних даних і гербаріїв показало, що значна частина систематичного гербарію Ж.Е. Жілібера — це гербаризовані рослини з ботанічних садів, у тому числі Гродненського та Вільненського. На період формування колекції Ж.Е. Жілібера це була поширена практика гербаризації — складання гербарних колекцій з вирощених у ботанічних садах із насіння чи іншого живого матеріалу рослин місцевої флори або отриманого в подарунок чи за обміном. Як правило, такий гербарний зразок містить на етикетці напис «hortus...» із зазначенням назви саду, в якому він був зібраний.

Із історичних джерел відомо, що на момент від'їзду до м. Ліона в 1782 (1783) р. гербарна колекція Ж.Е. Жілібера, залишена ним у Вільненському університеті, складалася з трьох частин: «Hortus Grodnensis» (гербарій рослин з

ботанічного саду Гродна), «Herbarium Grodnensis» або «Herbarium Giliberti» (колекція дикорослих рослин із околиць Гродна) та гербарна колекція без назви, в якій містилися матеріали з околиць Вільна [8]. У роки боротьби литовського народу за незалежність було закрито Вільненський університет і Вільненську Королівську медико-хірургічну академію, де до 1830 р. зберігалася колекція Ж.Е. Жілібера. Рішенням російського царя майно навчальних закладів Вільна (у т.ч. бібліотеки, колекції тощо) вивезли до різних університетів Російської імперії, знищуючи таким чином «вільнодумство», осередками якого часто були заклади освіти. Саме за цих обставин у 1841 р. гербарна колекція французького дослідника потрапила до Університету Св. Володимира у Києві, де зберігалася аж до Другої світової війни [4, 8, 12, 10]. А. Краснова та А. Кузьмичов у публікаціях, присвячених цій колекції гербарію *KW*, пишуть: «...незначительная часть [гербария] осталась в Вильнюсе и в Кракове» [4, 5]. На жаль, автори не посилаються на джерело інформації, тому тепер важко встановити, які саме збори Ж.Е. Жілібера мають на увазі та в яких установах вони зберігалися під час дослідження А. Краснової та А. Кузьмичова. Дотепер не з'ясовано, що з матеріалів Ж.Е. Жілібера залишилося у Вільнюсі. Декілька років тому ми мали чудову нагоду спілкуватися з литовським біографом Ж.Е. Жілібера Dr. Silva Žilinskaitė, яка приїздила до Києва вивчати матеріали цієї колекції *KW*. Із її слів нам відомо, що в музеї Вільнюського університету в експозиції, присвяченій історії ботаніки Литви, зберігається коробка гербарію Ж.Е. Жілібера (така ж, як і в *KW*), котра в 1970-х роках була передана на прохання музею Інститутом ботаніки АН УРСР. Під час перевірки книги обміну-позичання гербарію *KW* записів про передачу коробки гербарію Ж.Е. Жілібера не знайдено. Тому це питання потребує подальшого дослідження.

Стосовно частини колекції Ж.Е. Жілібера, яка зберігається у Кракові в гербарії *KRAM* Інституту ботаніки ім. В. Шафера Польської АН [4], то ми вважаємо, що йшлося про збори цього колектора, які містяться в історичній колекції Józefa Jundziła (*KRAM*). В останній, як зазначає її дослідник Р. Köhler, зберігається 29 гербарних аркушів Ж.Е. Жілібера, на яких дописані примітки рукою J. Jundziła [13]. Ця група гербарних зразків є неоднорідною ні в систематичному, ні в географічному аспектах, найімовірніше, ці матеріали J. Jundził отримав по обміну від самого Ж.Е. Жілібера. Сьогодні це єдині гербарні матеріали Ж.Е. Жілібера, що зберігаються на теренах Польщі [13].

У працях А. Барбарича зі співавторами², а також Р. Daszkiewicza є відомості про ще одну частину гербарної колекції Ж.Е. Жілібера, що міститься в Ліоні [2,

² У праці А. Барбарича та ін. [2] допущена помилка в цитуванні акроніма. У примітках автори, посилаючись на припущення, висунуте F. Stafleu в бібліографічному зведенні 1967 р., пишуть, що «... часть гербария Жилибера находится в Лионе (LV)». Однак акронім LV належить гербарній колекції Католицького університету, що в м. Лувені (Бельгія), а посилання на гербарій у Ліоні є незрозумілим, оскільки в цьому місті функціонують чотири гербарні колекції: Ліонського музею (ССКС), Університету ім. Клода Бернара (LY), Ліонського ботанічного саду (LYJB) та Ліонського ліннеївського товариства (SLL). Згідно з Index Herbariorum у жодній із них матеріали Ж.Е. Жілібера не зазначені [11, http://sweetgum.nybg.org/ih/herbarium_list.php].

8]. На нашу думку, йдеться про частину колекції, яку, за сприяння Станіслава Понятовського, Ж.Е. Жілібера вдалося повернути з Вільна до Ліона. Нині ця частина колекції вважається втраченою.

Понад сто років гербарна колекція Ж.Е. Жілібера зберігалася в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Під час Другої світової війни, у 1943 р., разом з іншими цінними зібраннями університету її відправили до Німеччини. Але туди вона так і не потрапила; з прикордонної території Польщі колекцію повернули у визволений Київ. Оскільки приміщення колишньої Ольгинської гімназії, яке займав Інститут ботаніки АН УРСР, не постраждало під час окупації (на відміну від корпусу університету, майже цілковито зруйнованого), колекцію перевезли до Інституту [4]. Тут вона залишається й донині, як одна з історичних колекцій гербарію *КВ* Інституту ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України, занесеного до реєстру об'єктів Національного надбання України, цілісність і недоторканість фондів якого захищено статтею 14 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» від 13.12.1991 № 1977-ХІІ (<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1977-12&key=4/UMfPEGznhhf8I.ZiDjLBiIH4N.s80msh8Ie6>).

До останнього часу не було точної кількісної характеристики колекції Ж.Е. Жілібера гербарію *КВ*. Так, P. Daszkiewicz, посилаючись на P. Köhler, пише, що київська колекція складається з 50-ти пачок, з яких близько 30-ти — під назвою «Herbarium Linneanum» у шкіряних коробках із номерами, а інші 20 пачок зберігаються без обкладинок, перев'язані шнурами. В деяких з останніх пачок є закладки з написом «Hortus». На момент дослідження P. Köhler гербарій Ж.Е. Жілібера не був доступним у повному обсязі, тому у своїй праці автор детально характеризує лише «Herbarium Linneanum», але кількості гербарних зразків не вказує [8, 12]. P. Daszkiewicz зазначав [8], що в листі S. Jundziłł до W. Besser від 02.07.1821 р. йдеться про 10 коробок колекції, яка зберігається у Вільні. А з рапорту Вільненської медико-хірургічної академії за 1834 р. відомо про 12 коробок гербарію Ж.Е. Жілібера. Наприкінці XIX ст. Й. Пачоський, який ретельно вивчав колекцію у фондах Університету Св. Володимира, пише, що в 1893 р. вона складалася із трьох частин: «Herbarium Grodnense», «Hortus Grodnensis» та «Herbarium Linneanum». Згодом (1900 р.) він же зазначає, що колекція поділяється на дві частини: «Herbarium Grodnense» та «Hortus Grodnensis». А. Барбарич, характеризуючи колекції Інституту ботаніки (1970 р.), пише, що колекція Ж.Е. Жілібера налічує 6848 гербарних зразків [1]. У 1977 р., посилаючись на А. Краснову та А. Кузьмичова [5], А. Барбарич вказує, що в цій колекції нараховується 4000 гербарних аркушів [2]. Ця кількісна характеристика колекції й використовується в українських виданнях і на сайтах останніх років [6, 8, <http://www.botany.kiev.ua/gerbary.htm>, <http://www.nbu.gov.ua/herbar/>]. Як стверджує P. Daszkiewicz (1995 р.), у колекції зберігається 7000 гербарних зразків [8], що йому стало відомо зі слів керівництва гербарію *КВ*.

Першою спробою каталогізації колекції Ж.Е. Жілібера стала праця А. Красної та А. Кузьмичова, яка досі була чи не єдиним доступним для науковців джерелом інформації про цей гербарій. У 1975—1980 рр. ці дослідники вико-

нали копітку роботу з інвентаризації колекції та розшифрування етикеток [4, 5]. На жаль, ця робота не була завершена, оскільки А. Краснова та А. Кузьмичов на початку 1980-х років переїхали працювати до Інституту біології внутрішніх вод ім. І.Д. Папаніна РАН. Незважаючи на це, дослідники час від часу, вже під час відряджень, поверталися до роботи з гербарієм Ж.Е. Жілібера. Результатом цих досліджень стала книжка «Жан Эмануэл Жилибер (Jean Emmanuel Gilibert) — ботаник линнеевской эпохи», опублікована 2000 р. невеликим накладом (124 примірники) в м. Рибінську (Російська Федерація). Частину тиражу автори передали Інституту ботаніки НАН України, решту розповсюдили серед інших ботанічних установ і ботаніків. Крім біографії Ж.Е. Жілібера, характеристики його наукових поглядів і гербарію, праця містить каталог систематичної частини колекції. Друга частина колекції — флористична³, яка до останнього часу залишалася не каталогізованою.

У 2008 р. ми розпочали повну інвентаризацію цієї колекції: кожному гербарному зразку присвоєно інвентарний номер гербарію *KW*, розшифровано етикетки та записи на зразках (зокрема, звірено етикетки систематичної частини з опублікованим каталогом, що дало змогу усунути низку неточностей і доповнити відомі записи пропущеними або нерозшифрованими текстами), в разі потреби зразки було монтовано. У результаті інвентаризації ми встановили, що колекція Ж.Е. Жілібера нараховує 6341 гербарний зразок, які містяться у 29-ти обтягнутих шкірою коробках і 12-ти картонних папках. У кожній коробці чи папці — від 82 до 358-ми гербарних аркушів. У шкіряних коробках зберігається систематична частина гербарної колекції (29 папок, 4429 гербарних аркушів). Можна впевнено стверджувати, що систематичною частиною колекції і є «Herbarium Linneanum» — за P. Daszkiewicz і P. Köhler [8, 12]. Гербарні зразки рослин цієї частини колекції приклеєні до аркушів паперу.

Флористична частина колекції, в історичному розумінні, є сумішшю «Herbarium Grodnense» та «Hortus Grodnensis», а також матеріалів, зібраних в околицях Вільна. Ця частина складається із 12-ти папок, де зберігається 1912 гербарних аркушів. На гербарних аркушах в обох частинах колекції — по одній або кілька рослин одного чи декількох видів одного роду. Кожен зразок містить латинську назву рослини, написану колектором прямо на аркуші, у правому нижньому кутку. Як правило, родова назва наводиться повністю лише раз, а вже на наступному аркуші колекції вона повторюється скорочено разом із видовим епітетом. Видові епітети на деяких зразках подані також у скороченому вигляді. Лише на незначній частині зразків є географічні відомості загального характеру та дати збору (найчастіше вказується тільки рік). В історичному аспекті цінними є примітки та систематичні характеристики на деяких зразках. Досить часто морфологічні відмінності між рослинами одного виду описані поряд із самими зразками, які помічені літерами грецького алфавіту — α , β , γ .

---

³ А. Краснова та А. Кузьмичов уперше назвали частини колекції Ж.Е. Жілібера як «Систематичний» і «Флористичний» гербарії.

Значна частина систематичної колекції представлена зразками, які зібрані чи отримані по обміну із ботанічних садів або гербарних колекцій інших дослідників і містять вказівку «hortus». На етикетках зборів систематичної частини часто трапляються зроблені колектором посилання на праці К. Ліннея, Ж. Турнефора, Б. Жусьє та ін. На окремих зразках є малюнки, виконані простим або кольоровим олівцем, що відображають морфологічну будову рослин. Після інвентаризації і впорядкування колекції її стан можна оцінити як задовільний.

Проведено відбір і дигіталізацію 10-ти гербарних зразків колекції (автентичний та сильно пошкоджений матеріал) із метою збереження їх ще й у вигляді сканованих зображень для подальших досліджень. За матеріалами інвентаризації буде підготовано повний каталог колекції, що дасть можливість працювати з її матеріалами ширшому колу фахівців.

1. *Барбарич А.И.* Гербарна справа на Україні // Укр. ботан. журн. — 1970. — 27, № 5. — С. 665—667.
2. *Барбарич А.И., Котов М.И., Омельчук-Мякушко Т.Я.* Центрально-республіканський гербарій в Києве // Ботан. журн. — 1977. — 62, № 5. — С. 764—769.
3. *Бобров Е.Г.* Линней, его жизнь и труды. — М.; Л.: Изд-во АН СССР, 1957. — 217 с.
4. *Краснова А.Н., Кузьмичёв А.И.* Жан Эмануэл Жилибер (Jean Emmanuel Gilibert) — ботаник линеєвської епохи. — Рыбинск: ОАО «Рыбинский Дом печати», 2000. — 112 с.
5. *Краснова А.М., Кузьмичев А.И.* Иван Емануїл Жілібер // Укр. ботан. журн. — 1976. — 33, № 1. — С. 93—94.
6. *Крицька Л.Л., Мосякін С.Л., Федорончук М.М., Шевера М.В., Драпайло (Шиян) Н.М.* Гербарій судинних рослин // Гербарій Інституту ботаніки НАН України. — Київ, 2002. — С. 9—30; 90—104.
7. *Липишиц С.Ю.* Биографо-библиографический словарь. — М.: Изд-во МОИП, 1950. — С. 290—292.
8. *Daszkiewicz P.* Polityka i przyroda. Rzecz o Jean Emmanuelu Gilibercie. — Warszawa, Wydawca: Neriton, 1995. — 72 s.
9. *Grigelis A.* Development of geological studies in Lithuania. Imperatoria Universitas Vilmensis // Geologija. — 2007. — № 59. — P. 82—89.
10. *Grębecka W.* The Vilna school of botany (1781—1832) // Studies on the History of Botanical Gardens and Arboreta in Poland. — Kraków, 1993. — P. 59—76.
11. *Index Herbariorum. Part I. The Herbaria of the World.* (Editors: Patricia K. Holmgren, Noel. H. Holmgren, Lisa C. Barnett). — Bronx; New York, 1990. — Ed.9. — 693 p. + x.
12. *Köhler P.* Zielniki botaników ośrodka Wileńskiego z lat 1780—1840 w Kijowie, Krakowie i Wilnie // *Kwartalnik Historii Nauki i Techniki*, 1994. — 39: 109—116.
13. *Köhler P.* 1995. Zielnik Józefa Jundziłła [Herbarium of Józef Jundziłł]. *Polish Bot. Stud., Guidebook Series* 13: 3—154.
14. *Kottek S.* «Citizens! Do you want children doctors?» an early vindication of «pediatric» specialists // *Medical History*. — 1991. — 35. — P. 103—116.

Рекомендує до друку
Д.В. Дубина

Надійшла 26.03.2010

Н.Н. Шиян, О.М. Оптасюк, Л.В. Завьялова

Институт ботаники им. Н.Г. Холодного НАН Украины, г. Киев

КОЛЛЕКЦИЯ Ж.Э. ЖИЛИБЕРА НАЦИОНАЛЬНОГО ГЕРБАРИЯ УКРАИНЫ (KW)

Коллекция Ж.Э. Жилибера — самая старая среди исторических коллекций гербария KW. Ее материалы имеют огромное значение и представляют интерес для учёных как Франции, Литвы, Беларуси, Польши, так и Украины. Ранее не было достоверной информации о количестве гербарных образцов коллекции, поскольку проводилась инвентаризация лишь её систематической части. В результате полной инвентаризации установлено, что коллекция состоит из двух частей: систематической, или «Herbarium Linneanum» (4429 образцов в 29-ти картонных коробках, обтянутых кожей), и флористической (1912 образцов в 12-ти папках). Общее количество образцов — 6341. Флористическая часть состоит из гербариев, собранных в ботанических садах и окрестностях городов Гродно (Беларусь) и Вильнюс (Литва). Начата работа по созданию каталога гербария Ж.Э. Жилибера, хранящегося в KW.

Ключевые слова: гербарная коллекция, Ж.Э. Жилибер, гербарий KW.

N.M. Shyian, O.M. Optasyuk, L.V. Zavalova

M.G. Kholodny Institute of Botany, National Academy of Science of Ukraine, Kyiv

THE J.E. GILIBERT COLLECTION IN THE NATIONAL HERBARIUM OF UKRAINE (KW)

The herbarium of J.E. Gilbert is the oldest among memorial collections of the National Herbarium of Ukraine (KW). It contains important materials that are of great historical and scientific value and are of interest for researchers of France, Lithuania, Belarus, Poland and Ukraine. For a long time the collection had no detailed quantitative data, because only its systematic part had a catalogue. In the course of the recent inventory of the KW holdings, the Herbarium of J.E. Gilbert was inventoried and its cataloguing has been started. There are two parts of the Herbarium of J.E. Gilbert at the KW Herbarium: the systematic herbarium, or «Herbarium Linneanum», and the floristic herbarium. The latter consists of plants collected in botanical gardens of Grodno (Belarus) and Vilnius (Lithuania) and indigenous flora. In total, the collection of J.E. Gilbert in the KW Herbarium contains 6341 specimens. There are 4429 specimens (29 leather-covered boxes) in the systematic part and 1912 specimens (12 folders) in the floristic part of the collection.

Keywords: herbarium, collection, J.E. Gilbert, National Herbarium of Ukraine.